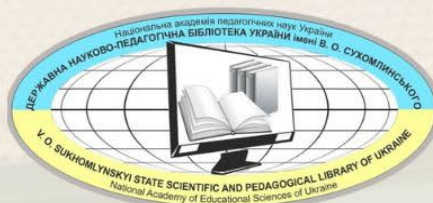

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ВІДДІЛ ПЕДАГОГІЧНОГО ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА БІОГРАФІСТИКИ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИХОВАННЯ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
УМАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ Й ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ІМЕНІ
ПРОФЕСОРА Є. ПЕТУХОВА ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ З ІСТОРІЇ ОСВІТИ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**«ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА
ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ:
ІДЕЇ, КОНЦЕПЦІЇ, ПРАКТИКИ»**

13 травня 2024 року

м. Київ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ,
ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Педагогічна біографіка
про національно-патріотичне виховання
дітей і молоді: ідеї, концепції, практики

Збірник матеріалів

IX Всеукраїнської науково-практичної конференції

з історії освіти з міжнародною участю

13 травня 2024 року

Вінниця
ТВОРИ
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 6 від 27 травня 2024 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д. (голова редколегії, науковий редактор), доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Міхно О. П., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Антонець Н. Б., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Середа Х. В., науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

Рецензенти:

Кірдан О. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Пономаренко Л. О., кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

П 24

Педагогічна біографіка про національно-патріотичне виховання дітей і молоді: ідеї, концепції, практики : зб. матеріалів ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. з історії освіти з міжнар. участю, 13 трав. 2024 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол., наук. ред.), Міхно О. П., Антонець Н. Б. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф. ; техн. ред. Середа Х. В.]. – Вінниця : ТВОРИ, 2024. – 180 с.

Збірник містить тези виступів учасників ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції з історії освіти з міжнародною участю «Педагогічна біографіка про національно-патріотичне виховання дітей і молоді: ідеї, концепції, практики», проведеної у рамках Всеукраїнського фестивалю науки – 2024. Конференція відбулася в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського 13 травня 2024 р.

Редколегія не несе відповідальності за зміст публікацій. Відповідальність за зміст та стилістику публікацій несе автор.

ISBN 978-617-558-083-7

УДК 37.015:929]:[37.035:172.15]:005.745(477:100)(082)

DOI 10.33407/lib.NAES.741174

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, 2024

**NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE
DEPARTMENT OF PHILOSOPHY OF EDUCATION,
GENERAL AND PRESCHOOL PEDAGOGY
V. SUKHOMLYNSKYI STATE SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL
LIBRARY OF UKRAINE**

**Pedagogical biography on the national-patriotic education
of children and youth: ideas, concepts, practices**

*Collection of materials
IX All-Ukrainian scientific and practical conference
on the history of education with the international participation*

May 13, 2024

Vinnytsia
TVORY
2024

UDC 37.015:929]:[37.035:172.15]:005.745(477:100)(082)

*Recommended for publication
by the Academic Council of V. Sukhomlynskyi State
Scientific and Pedagogical Library of Ukraine
protocol № 6 dated May 27, 2024*

Editorial Board:

Berezivska L. D. (*Head of the Editorial Board, scientific editor*), Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine;

Mikhno O. P., Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine;

Antonets N. B., Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine.

Sereda Kh. V., Researcher of the Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine.

Reviewers:

Kirdan O. L., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of of pedagogy and educational management of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University;

Ponomarenko L. O., PhD (Social Communication Studies), Head the Department of Scientific and Document Support, Sociocultural Activity and International Contacts of V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine.

Pedagogical biography on the national-patriotic education of children and youth: ideas, concepts, practices : coll. of materials of IX All-Ukrainian sci. and practical conf. on the history of education with the intern. participation, May 13, 2024, Kyiv / NAES of Ukraine, Dep. of Philosophy of Education, General and Preschool Pedagogy, V. Sukhomlynskyi SSEL of Ukraine ; [ed. board: Berezivska L. D. (head of the ed. board and sci. ed.), Mikhno O. P., Antonets N. B. ; lit. ed. Boiko O. A. ; bibliogr. ed. Demyda Ye. F. ; techn. ed. Sereda Kh. V.]. – Vinnytsia : TVORY, 2024. – 180 p.

The collection contains abstracts of speeches of participants of the IXth All-Ukrainian scientific and practical conference on the History of education with the international participation Pedagogical biography on the national-patriotic education of children and youth: ideas, concepts, practices, held within the All-Ukrainian Festival of Science – 2024, which took place at V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine on May 13, 2024.

The editorial board is not responsible for the content of publications. The author is responsible for the content and style of the publications.

ISBN 978-617-558-083-7
DOI 10.33407/lib.NAES.741174

UDC 37.015:929]:[37.035:172.15]:005.745(477:100)(082)

© V. Sukhomlynskyi State Scientific
and Educational Library of Ukraine, 2024

ЗМІСТ

<i>Г. А. АЛЕКСАНДРОВА</i>	
О. М. БОДЯНСЬКИЙ І М. І. СТОРОЖЕНКО: КОМУНІКАЦІЯ ПЕДАГОГА І СТУДЕНТА.....	9
<i>Л. Д. БЕРЕЗІВСЬКА</i>	
ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917–1921) КРИЗЬ ПРИЗМУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: БІОГРАФІЇ, ТЕКСТИ І КОНТЕКСТИ.....	11
<i>G. A. BELTRÁN, E. A. ZHIZHKO, M. BELTRÁN-SAUCEDO</i>	
NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH IN MEXICO: MAIN FEATURES.....	14
<i>Н. І. БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТИНИ У РЕЦЕПЦІЇ ПЕДАГОГІВ МИНУЛОГО.....	18
<i>Т. Л. ГАВРИЛЕНКО</i>	
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЯК ЦЕНТР ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	20
<i>В. М. HOVLAND</i>	
SCHOOL HISTORY: PERIODS OF CHANGE AND REFIGURATION OF THE GRAND NARRATIVE	24
<i>Н. П. ДІЧЕК</i>	
ПІДХОДИ ДО БІОГРАФІЧНИХ СТУДІЙ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ГУМАНІТАРИСТИЦІ: ПОГЛЯД ІЗ СЬОГОДЕННЯ.....	31
<i>О. О. ДРАЧ</i>	
СІМ'Я VS РОБОТА: ГЕНДЕРНІ УЯВЛЕННЯ КЕРІВНИКІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАМІЖНЬОЇ ОСВІТЯНКИ ПОЧАТКУ 20 ст.....	35
<i>А. А. ЗАГОРОДНЯ</i>	
СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ІДЕЇ У ЕСТЕТИЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ В. СІМОВИЧА	37
<i>І. В. ЗАЙЧЕНКО</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ Г. Г. ВАЩЕНКА (1878–1967).....	40
<i>С. В. ЗАХАРІН</i>	
ОСВІТА СЬОГОДЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІШАНОГО ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	44
<i>Н. А. КАЛІНІЧЕНКО</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ У ШКОЛІ ВАСИЛЯ КАЮКОВА.....	46
<i>Н. М. КОЛЯДА</i>	
ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА	49
<i>Т. Д. КОЧУБЕЙ</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНОМУ СПАДКУ ВОЛОДИМИРА ГРИГОРОВИЧА КУЗЯ (1938–2018).....	52
<i>О. О. КРАВЧЕНКО</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	55
<i>О. П. МІХНО</i>	
ЕПІСТЕМОЛОГІЧНА ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДНИК ДЕКОЛОНІАЛЬНОГО ПІДХОДУ В	

УКРАЇНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ БІОГРАФІСТИЦІ.....	58
<i>О. Б. ПЕТРЕНКО</i>	
ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ	61
<i>В. І. ПОПИК</i>	
РОЛЬ БІОГРАФІКИ В УТВЕРДЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	64
<i>О. К. ПРОНІКОВ</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ С. Х. ЧАВДАРОВА	67
<i>Г. П. ПУСТОВІТ</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ ПРОЄКТИ ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ PhD В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	70
<i>С. З. РОМАНЮК</i>	
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ДОБИ	73
<i>О. В. СУХОМЛИНСЬКА</i>	
ПРО ПОНЯТТЯ «НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ» ЯК СКЛАДНИК СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ.....	76
<i>Т. В. ЯНЧЕНКО</i>	
ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ «ЕТНОПЕДАГОГІКИ».....	79
<i>Н. Б. АНТОНЕЦЬ</i>	
УКРАЇНСЬКА КНИГА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ НА РУБЕЖІ XIX ТА XX СТОЛІТЬ.....	82
<i>Л. М. БАЛІКА</i>	
ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	84
<i>О. Д. ВОРОЩУК</i>	
БОГДАН СТУПАРИК ПРО НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ	87
<i>О. М. ГЕРАСИМЧУК</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ ІДЕЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.....	90
<i>О. В. ГРИНЬ</i>	
БІОГРАФІЧНІ НАРАТИВИ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ.....	93
<i>А. П. ДУРДАС</i>	
СВІТОГЛЯД ТА ІДЕЇ ІТАЛІЙСЬКОЇ ПЕДАГОГІНИ М. МОНТЕССОРІ (1870–1952).....	97
<i>І. Г. ДУТЧАК</i>	
ВАСИЛЬ СІМОВИЧ І ЙОГО ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНА СПАДЩИНА В УКРАЇНСЬКОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРОСТОРІ	100
<i>Г. І. ЛЕМКО</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПОГЛЯДАХ МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА	1032

Н. І. ЛЮБОВЕЦЬ	
СПОГАДИ У ПЕРІОД ВІЙНИ ЯК РЕСУРС КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВ: ДОСВІД ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ	105
Н. П. МАРЧЕНКО	
КНИГИ-ЖИТТЄПИСИ ДЛЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ РОКІВ ВІЙНИ (2014–2024)	108
В. В. ОЛІЙНИК	
СОФІЯ РУСОВА (1856–1940) ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ.....	111
В. В. ПАТИК	
ОСОБОВИЙ АРХІВНИЙ ФОНД ІСТОРИКА ТА ПЕДАГОГА МИХАЙЛА ІВАНОВИЧА ЛІЛЕСВА.....	114
І. Ф. ПЕТРЕНКО	
ПРАКТИКА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА РІВНЕНЩИНІ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ «ОБЛАСНОЇ ЦІЛЬОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ НА 2021–2025 РОКИ».....	116
О. В. ПЛЮЩИК	
РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ БІОГРАМ/БІОГРАФІЙ/НАРАТИВІВ ЗАХИСНИКІВ УКРАЇНИ: КОНТЕНТ-СТРАТЕГІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ БІБЛІОТЕК	119
І. В. ПОЛИЩУК	
ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Т. Д. ДЕМ'ЯНЮК: БІБЛОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ	122
Л. О. ПОНОМАРЕНКО	
ДІЯЛЬНІСТЬ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ «КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ УКРАЇНИ».....	124
Л. В. СУХОМЛИНСЬКА	
ХУДОЖНІ ТВОРИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	127
Л. В. ТКАЧУК	
АНАТОЛІЙ ПОГРІБНИЙ: «ЗАХОТІТИ – І БУТИ УКРАЇНЦЯМИ»	130
М. М. ТКАЧУК	
ТАРАС ШЕВЧЕНКО – ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ.....	133
О. І. ШАЛАК	
АНАТОЛІЙ СВИДНИЦЬКИЙ (1834–1871) ЯК ПЕДАГОГ: ДЖЕРЕЛА ДО РЕКОНСТРУКЦІЇ БІОГРАФІЇ	1385
С. М. ШЕВЧЕНКО	
ОСВІТНІ ТА ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ПОГЛЯДИ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА.....	138
Н. О. ЯКОБЧУК	
АВГУСТИН ВОЛОШИН: ЖИТТЯ ЯК ПРИКЛАД ПАТРІОТИЗМУ.....	141
А. О. БАЄНКО	
ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЗА МЕТОДОМ МАРІЇ МОНТЕССОРІ (З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ).....	144
О. А. БОЙКО	
ЯКІВ ЧЕПІГА (1875–1938) ПРО РІДНУ МОВУ – ЖИВИЛЬНИЙ ҐРУНТ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНЦЯ-ПАТРІОТА	1487
В. В. БОНДАРЕНКО	
ВПЛИВ ЧИТАНОК ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ	

СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ З ФОНДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ).....	150
<i>О. В. ВИШНЯК</i>	
ПРО ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ.....	152
<i>Є. Ф. ДЕМИДА</i>	
ІВАН СТЕШЕНКО (1873–1918) ПРО УКРАЇНСЬКУ МОВУ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»)....	154
<i>Т. М. ДЕРЕВ'ЯНКО</i>	
РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОГО ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ» У НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ.....	157
<i>Т. О. ЗОЛОТАРЕНКО</i>	
БІОГРАФІЧНІ ОНЛАЙН-ПРОЄКТИ: ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ.....	15959
<i>А. П. МИРОНЕНКО</i>	
ПЕРСОНАЛІЯ ОЛЕНИ ТРЕБИНСЬКОЇ (1885–1967 рр.) В КОНТЕКСТІ ОСМИСЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ЖІНКИ В УКРАЇНІ МОДЕРНОЇ ДОБИ.....	162
<i>Т. С. ПАВЛЕНКО</i>	
О. Р. МАЗУРКЕВИЧ (1913–1995) ПРО УКРАЇНСЬКУ МОВУ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»....	164
<i>М. В. САМОЙЛЕНКО</i>	
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ С. М. ВАКУЛИШИНА.....	167
<i>Х. В. СЕРЕДА</i>	
ІДЕЇ ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПРАЦЯХ МИРОСЛАВА СТЕЛЬМАХОВИЧА (1934–1998).....	172
<i>Н. В. ЧАЛА</i>	
«ЛИСТИ ДО СИНА» В. СУХОМЛИНСЬКОГО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ.....	174
Відомості про авторів	177

Professor Savva Khristoforovich Chavdarov. The war actualized the importance of national-patriotic education as a priority area of activity for the state and society. It is noted that the matter of patriotic education is closely connected with the entire educational process in institutions of general secondary education, permeates.

Keywords: national-patriotic education, S. Kh. Chavdarov, educational work, education applicants, institutions of general secondary education.

УДК 37.035:172.15]:001.891:378.2(477)

Г. П. ПУСТОВІТ

ORCID 0000-0001-7743-7831

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри теорії і методики виховання,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

e-mail: h.pustovit@gmail.com

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ ПРОЄКТИ ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ PhD В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Здійснено аналіз і визначення актуальності й сутнісних характеристик проєктів національно-патріотичного спрямування здобувачів ступеня PhD в сучасних реаліях, подано орієнтовні обсяги наукової інформаційних матеріалів та розкрито сутність провідних теоретико-прикладних домінант процесу створення й реалізації такого проєкту. Коротко розкрито особливості конструювання змісту наукового проєкту та способів підвищення ефективності діяльності його учасників, спрямованої на досягнення обґрунтованих у проєкті мети і завдань та очікуваних результатів національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Ключові слова: проєкт, здобувачі ступеня PhD, національно-патріотичне виховання, діти, учнівська молодь, провідні домінанти.

Упродовж останніх років у вищій освіті України змінилася парадигма підготовки наукових кадрів, сформувалася і нова дисципліна – «Управління науковими проєктами», що відповідає сучасним вимогам соціуму й забезпечує рівень науково-професійної підготовки здобувачів ступеня PhD у закладах вищої освіти. Своєю чергою, розроблення і запровадження у вітчизняну освітню практику проєктів національно-патріотичного спрямування є сьогодні незаперечно актуальним, а в умовах війни ерефії проти України ще й надзвичайно важливим. Як підтверджує досвід створення і реалізації таких проєктів здобувачами ступеня PhD, їх спрямування і зміст нині вибудовується з урахуванням нормативно-правової бази, тобто тих важливих документів, що визначають сьогодення і майбутнє українського суспільства і держави у цілому. Насамперед це: Конституція України, Закони України «Про освіту», Про вищу освіту, Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо консолідації українського суспільства», «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2020–2025 роки», Постанови Кабінету Міністрів України щодо «Розвитку національно-патріотичного виховання та молодіжної політики», «Державна цільова соціальна програма національно-

патріотичного виховання на період до 2025 року», Наказ МОН України МОН «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України», «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходи щодо її реалізації до 2025 року», «Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді» та ціла низка інших важливих документів. Саме врахування цих нормативно-правових документів здобувачами ступеня PhD у процесах обґрунтування актуальності, мети і завдань, розроблення змісту проєкту, його структури, етапів і часових та географічних меж здійснення, визначення учасників є першою теоретико-прикладною домінантою їхньої проєктної діяльності [2].

Керуючись цими документами і теоретико-методичними працями в галузі сучасної професійної освіти, упровадженими сьогодні інноваційними філософсько-культурологічними, соціально-педагогічними та психолого-педагогічними теоріями і технологіями, здобувач ступеня PhD має змогу вибудувати у власній свідомості сучасне розуміння сутності і значущості національно-патріотичного виховання зростаючої особистості як складного цілісного конструкту, гранями якого є провідні політичні, гуманістичні, моральні ідеї, національні культурні і духовні надбання, домінантні моральні почуття, громадянські і патріотичні якості. У такому контексті актуальною є наукова й педагогічна спадщина В. Сухомлинського, який надзвичайно багато уваги надавав патріотичному вихованню, у змісті якого гармонійно переплітались інтереси зростаючої особистості, учнівсько-педагогічного колективу школи, суспільства і держави. За цих умов він наголошував на необхідності усвідомлення вчителем процесів удосконалення світоглядної свідомості учнів, що є результатом продуманого і педагогічно вивіреного оновлення змісту освіти й виховання, у якому має віддзеркалюватись насамперед ідейно-ціннісне багатство рідного народу і вищі здобутки світової культури, усвідомлені і сприйняті дитиною крізь призму національної свідомості [4, с. 283–567].

Своєю чергою, з позиції сьогодення І. Бех і К. Чорна, у змісті «Програми патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», актуалізують увагу на тому, що патріотизм слід розглядати як «...суттєву частину суспільної свідомості, яка проявляється у колективних настроях, почуттях, ціннісному ставленні до свого народу, його способу життя, національних здобутків і достоїнств, культури, традицій, героїчного історичного минулого і сьогоденішньої розбудови держави як єдиної нації, до Батьківщини, її природних багатств» [1, с. 17].

Актуальною у цьому контексті є думка О. Сухомлинської, яка розглядає національно-патріотичне виховання у якості планомірної виховної діяльності, спрямованої на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто гарного ставлення до Батьківщини [3, с. 4–8].

Відтак, екстраполяція вітчизняних філософсько-культурологічних та психолого-педагогічних ідей й методологічних підходів у конструюванні напрямів реалізації національно-патріотичного проєкту, або ж вирішення конкретних проблем у його межах є наступною теоретико-прикладною домінантою проєктної діяльності здобувачів ступеня PhD.

Враховуючи, що основними складовими національно-патріотичного виховання є громадянсько-патріотична, військово-патріотична та духовно-моральна діяльність, а сьогодні ще й волонтерство, їх ефективне здійснення має забезпечити консолідацію та розвиток українського суспільства перед сучасними викликами і загрозами, що

стоять перед Україною і вимагають подальшого удосконалення системи національно-патріотичного виховання всіх верств населення. Тому підвищення якості професійної підготовки здобувачів ступеня PhD, зокрема набуття ґрунтовних фахових знань і компетентностей у межах вивчення дисципліни «Управління науковими проєктами» має сприяти формуванню стійких мотивів щодо розгляду ними організації і здійснення національно-патріотичного проєкту не тільки як особистої справи, а й як вияв відповідальності перед суспільством і державою. А це детермінує процеси відмови від традиційних одноразових заходів, виховний ефект яких здебільшого полягає в отриманні певної інформації та епізодичному залученні учнівської молоді різного віку до конкретної соціально значущої роботи.

Як засвідчив аналіз здійснюваних здобувачами ступеня PhD проєктів національно-патріотичного спрямування у Рівненському державному гуманітарному університеті, вони переважно реалізуються у межах семи основних напрямів: виховання свідомого громадянина і патріота; набуття молоддю соціального та патріотичного досвіду; формування громадянської активності; виховання високої культури міжнаціональних і міжкультурних взаємин; формування у молоді потреби, умінь і навичок творчої життєдіяльності в громадському суспільстві; волонтерська діяльність; формування національних світоглядних позицій; виховання відданого інтересам держави захисника Вітчизни. Відтак, різновекторність і різнорівневість здійснення проєктів національно-патріотичного спрямування здобувачами ступеня PhD є наступною теоретико-прикладною домінантою такої діяльності.

Останньою теоретико-прикладною домінантою проєктної діяльності національно-патріотичного спрямування здобувачів ступеня PhD є визначення її характеристика прогностичних та найбільш очікуваних результатів таких проєктів. Отже, кінцевим результатом їх здійснення сьогодні є: патріотично вихована людина, яка розуміє і поділяє сутність національної ідеї, є носієм національної культури, сприяє науковому і культурному розвитку українського суспільства, готова мужньо та самовіддано захищати Батьківщину; підвищення престижу військової служби та вшанування пам'яті захисників України; формування активної громадянської позиції, що забезпечує утвердження національної ідентичності громадян на основі духовних цінностей Українського народу, його національної самобутності, української мови, культури, народних звичаїв як чинників єдності української нації.

Список використаних джерел

1. Бех І., Чорна К. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
2. Пустовіт Г. П. Як розробити і реалізувати зміст наукового проєкту : метод. рек. для здобувачів освіт. рівня д-ра філософії (PhD) за спец. «011 освітні, педагогічні науки». Рівне : РДГУ, 2021. 56 с.
3. Сухомлинська О. Програма національного виховання в умовах освітніх модернізаційних змін. *Шлях освіти*. 2010. № 4. С. 4–8.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям ; Народження громадянина ; Листи до сина. *Вибрані твори* : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. Т. 3. Київ, 1977. 672 с.

UDC 37.035:172.15]:001.891:378.2(477)

Н. Р. PUSTOVIT,
ORCID ID 0000-0001-7743-7831

*Doctor of Pedagogical Sciences, professor,
Professor of the Department of
Theory and Methods of Education,
Rivne State University of the Humanities, Rivne, Ukraine
e-mail: h.pustovit@gmail.com*

NATIONAL AND PATRIOTIC PROJECTS OF PHD STUDENTS IN TODAY'S REALITIES: THEORETICAL ASPECT

Abstract. The article analyzes and defines the relevance and essential characteristics of national-patriotic projects of PhD students in modern realities, presents the approximate volumes of scientific information materials and reveals the essence of the leading theoretical and applied dominants of the process of creating and implementing such projects. The publication briefly describes the features of constructing the content of a research project and ways to improve the efficiency of its participants' activities to achieve the goals and objectives, substantiated in the project, and the expected results of children's and students' national-patriotic education.

Keywords: project, PhD students, national-patriotic education, children, student youth, leading dominants.

373.3.035: 172.15](477)"364"

С. З. РОМАНЮК

ORCID ID: 0000-0002-9905-8880

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
e-mail: s.romaniuk@chnu.edu.ua*

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ДОБИ

Анотація. У статті обґрунтовано важливість формування національної свідомості в умовах сьогодення. Доведено, що сприятливим періодом у цьому процесі є молодший шкільний вік. Обґрунтовано доцільність реалізації системи формування національної свідомості молодших школярів, ефективність якої забезпечується оновленим змістом освіти та активними методами навчання.

Ключові слова: національна свідомість, патріотизм, молодші школярі, виховання, зміст освіти.

Проблема формування національної свідомості на сучасному етапі є концептуально важливою і досягла свого апогею, оскільки в умовах викликів сьогодення, повномасштабної війни, розв'язаною росіянами, викристалізовується нова стратегія виховання зростаючої особистості як багатокомпонентної та багатовекторної системи, що має формувати нову генерацію поколінь, забезпечувати майбутній розвиток Української держави, збереження її національної ідентичності. Сьогодні як ніколи для України актуальними є процеси консолідації